

Programul Novateca și Ministerul Culturii au inaugurat demararea procesului de modernizare și inovare a bibliotecilor publice din țară în primele șase raioane din cele 15 – câștigătoare ale primei runde a Programului Novateca – Ialoveni, Rezina, Șoldănești, Orhei, Hâncești, Telenești. Evenimentul a avut loc în cadrul conferinței de orientare cu tematica Start bibliotecilor publice selectate în prima rundă, care a avut ca scop familiarizarea reprezentanților localităților celor șase raioane (bibliotecari, șefi ai direcțiilor raionale de cultură, primari) cu condițiile de activitate a Programului Novateca, dotarea bibliotecilor cu echipament, cerințele de instruire pentru bibliotecile publice și oportunitățile de dezvoltare profesională a bibliotecarilor. Conferința de orientare a avut loc la „Leo Grand Hotel”, în data de 16 iulie – au participat peste 300 de bibliotecari. Mai jos reproducem alocuțiunea dnei Lidia Kulikovski, specialist inovare bibliotecă, director al Departamentului studii și cercetări, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

BIBLIOTECA PUBLICĂ MODERNĂ – PRISPA COMUNITĂȚII

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Abstract

Novateca Program and the Ministry of Culture launch the start of the modernization and innovation of public libraries in the country in the first six districts from 15 - winning the first round of the Novateca Program – Ialoveni, Rezina, Șoldănești, Orhei, Hâncești, Telenești. The event took place at the orientation conference for public libraries selected in the first round, aimed to familiarize representatives of the six districts (librarians, heads of culture department, mayors) conditions of the activity in Novateca Program, equipping libraries with equipment, training requirements for public libraries and professional development opportunities for librarians. The Orientation Conference was held in Leo Grand Hotel, on July 16 and was attended by over 300 librarians. Below we reproduce the speech of Mrs Lidia Kulikovski, libraries innovation specialist, Director of Studies and Research Department, Municipal Library "B.P. Hasdeu".

Keywords: *modernization of public libraries, training for librarians, innovative technologies, library relations, community institutions.*

* * *

Mult stimate domnule viceministru al culturii Igor Șarov; mult stimați domni primari ai celor mai frumoase sate din țară, mult stimați făuritori ai frumosului în teritorii – șefi și specialiști ai direcțiilor de cultură; dragi și iubiți bibliotecari, stimați colegi de la *Novateca*...

Sunt noțiuni și fenomene care, în anumite perioade, intră într-o orbită vie, devin obsedante și imperative (prof. univ. dr. Ion Stoica). În aceste caracteristici intră și conceptul de modernizare a bibliotecilor... Modernizarea este complexă și este dificil de a fi împlinită în toate desfășurările pe care le presupune. A moderniza înseamnă a ridica la nivelul actual al progresului un domeniu...

Modernizarea trebuie gândită istoric și local, fără ca aceasta să presupună nealinierea la tendințele și direcțiile progresului contemporan. Bibliotecile, deși reflectă trecutul și exprimă prezentul, sunt de fapt instituții ale viitorului. Dar, cum spunea Victor Hugo, trebuie să știm exact canti-

tatea de viitor care poate fi introdusă în prezent. Aceasta este esențial în acțiunea de modernizare în biblioteci și în orice domeniu. Astăzi colegii de la *Novateca* vă vor spune exact cât viitor vine în bibliotecile noastre și în comunități...

Cu noi conspiră, în acest travaliu de modernizare, toată lumea, universul, dacă e să ne închipuim unde se află acum Bill Gates și unde suntem noi... Cu speranță o așteptăm pe Anne Brasseur, președinta Adunării Parlamentare a CoE (APCE), care iată azi își începe vizita de trei zile în Republica Moldova. În interviul acordat postulului de radio „Europa Liberă” ea spunea: „Instituțiile puternice vor fi cele care vor ajuta Republica Moldova să facă față crizei economice, pericolelor și provocărilor care o înconjoară.”

Biblioteca modernă va fi una din acele instituții puternice, de care are nevoie R. Moldova. Biblioteca, prin definiție, este instituție comunitară, actor comunitar, este bun vecin și mentor comunitar... Bibliotecarii însși o titularizează: „comoară comunitară”, „memorie comunitară”, „universitate comunitară”, „centru comunitar”, „creierul comunitar”, „casa mare a comunității” etc. Și, mai nou, „conector comunitar”. Biblioteca cumulează toate aceste titluri devenind o imensă scenă comunitară, unde decurge viața de zi cu zi, cu problemele ei, dar și viața comunității în zile de bucurie și sărbătoare; scena pe care poate urca orice membru al comunității ca să intervină în operă, în scenariu, să contribuie, să corecteze, să ajute...

Biblioteca este un spațiu public comunitar. Spațiile publice utilizate inteligent servesc ca scenă a vieții noastre publice. Acestea sunt locurile în care au loc festivitățile, unde se produc schimbările sociale și atitudinale, unde prietenii se reîntâlnesc, culturile se amestecă. Aceste spații sunt asemenea „prispei de la casa” a comunităților, a primăriilor, unde cetățenii pot interacționa unii cu alții și cu

autoritățile publice locale. „Orice spațiu consacrat coincide cu centrul lumii, tot așa cum un ritual popular coincide cu timpul mitic al începutului”, spunea Mircea Eliade. Credem că participanții la prezentul ritual de lansare (adică de început) al Programului Național *Novateca*, sunt cei mai fericiți, deoarece sunt primii...

Vă amintiți de *prispa casei părintești*? Copilăria noastră are multe uși și ferestre, pe care le deschidem rar. Cel mai adesea poposim pe prispă. O prispă de pe care se vede cerul, agudul, poarta, drumul și fântâna. Dacă ne ridicăm tare pe vârfuri, zărim și cotitura uliței, un râu mic, care spală poala satului...

Prispa era ante-intrarea în casa părinților noștri – acolo ei stăteau când se întorceau de la lucrările de câmp; acolo discuta familia planuri de viață, acolo femeile puneau flori, consemnând sărbătorile tradiționale... Era un loc în care se petrecea ceea ce familia vroia să se vadă, să comunice și altora; mai era și locul unde se întâlneau vecinii, unde copiii se jucau; locul unde, pe un țol țesut în casă, se așezau, duminica, și se odihneau bătrânii; de acolo se uitau la cei care treceau pe lângă casa lor, de acolo se salutau, schimbau vorbe, noutăți. Era ca un observator și, totodată, ca un far – transmitea starea, lumina, viața casei... *Prispa are un accentuat caracter social, făcând legătura cu viața socială a satului. Fiind unul din primele elemente arhitecturale care intră în atenția trecătorului, este ca o emblemă a familiei, astfel că țăranul se străduia să îi dea un aspect atrăgător și prietenos.*

Astfel văd eu acum și în viitor bibliotecă publică într-o comunitate! Succesul oricărei comunități, al oricărei biblioteci nu e determinat exclusiv de activitățile lor, de angajații lor, de spațiile, colecțiile și dotările lor tehnologice, de ofertele culturale și recreative. Bibliotecile, ca și comunitățile, devin magneți reali atunci când acestea oferă oamenilor calitățile intangibile pe

care le-au experimentat în viața civică a comunităților: sentimentul de loc, vitalitate socială, preocupări culturale sau de calitate a vieții cetățenilor (cu toate componentele sale). Aceste intangibile sunt greu de definit, greu de planificat dar trebuie să fie ca un *finis coronat* pentru fiecare eveniment, fiecare activitate desfășurată în bibliotecă.

O bibliotecă modernă pune la un loc *arta și știința de a face comunitatea un loc minunat pentru a trăi; arta și știința de a face oamenii comunității minunați – instruiți, educați, toleranți, empatici, fericiți...* O bibliotecă modernă își orientează efortul pentru a îmbunătăți / însufleți comunitatea invitând la o interacțiune mai mare între oameni, întreținând comunitatea mai socială și mai viabilă. Aceasta se realizează prin acțiuni catalitice al căror scop este de a crea experiențe ce servesc și atrag o mare varietate de oameni pentru o oră, o zi, o săptămână, un an, încurajează sentimentul unic de apartenență comunitară și oferă suport.

Astăzi, există o înțelegere tot mai mare a modului în care tehnologia poate schimba modul în care realizăm funcțiile profesionale ale bibliotecii. Multe comunități sunt la cotitura dintre alternativ și tradițional, în orientarea disciplinată spre revitalizarea comunitară. Programul *Novateca*, prin Conceptul său de Modernizare a Bibliotecilor, oferă bibliotecii noi modalități de a funcționa în calitate de centre de renaștere locală: atunci când oamenii vin împreună pentru experiențe comune, când bibliotecile reconectează familii, rude, părinți, copii, vecini, comunitățile devin mai puternice, iar locurile publice, inclusiv bibliotecile, devin destinații, iar APL, primarii sunt fericiți!

Bibliotecile moderne stăpânesc mai multe și diferite roluri – unele asociate în mod tradițional cu funcțiile tradiționale ale bibliotecilor, unele nu. Bibliotecile devin locuri-ancore care adună, implică oa-

meni și comunitatea prinde viață. Iată prin ce sunt puternice bibliotecile:

1) oferă un larg mix de servicii. Oferă numeroase servicii comunitare, de la cele milenare de lectură la cele de educare tehnologică și acces la internet (cu toate facilitățile pe care ni le oferă astăzi); de la împrumut de carte, consultanță, mentorat la cursuri de dezvoltare continuă;

2) întrețin comunicarea comunitară. Bibliotecile inovatoare nu oferă doar conținut, servind doar o direcție – furnizarea de informații –, ele promovează dialogul și schimbul de idei / opinii cu utilizatorii lor, împărtășesc culturi, limbi, inițiază și găzduiesc școli, tabere de vară, festivaluri, pe diverse subiecte de interes comunitar;

3) administrează istoria locală. Istorie și date locale, depozite de memorie colectivă a comunității – locuri, edificii, patrimoniu, informații genealogice, arhive și colecții de obiecte comunitare, de istorii comunitare – asigurându-le totodată și sustenabilitate, virtualizând acest conținut. Ornamentele, ritualurile, simbolurile, preocupările meșteșugărești, însemnele distincte ale localității le pierdem azi. *După cum remarca Lucian Blaga, „anume aceste fenomene și elemente specializate ale artei populare, reprezintă tocmai depozitara tainelor colective ale fiecărei etnii, ale fiecărei regiuni și a fiecăruia sat”.* Omul de la sat se ghidează îndeosebi după datinile populare;

4) construiesc capacitate comunitară pentru afacerile locale. Bibliotecile joacă un rol, deloc neglijabil, pentru pornirea afacerilor mici de business. Pentru persoanele care se interesează de carieră, bibliotecile le conectează la resurse și oferă instruire de specialitate.

5) știu cum să activeze, să confere viață și suflet locurilor din comunitate, lucru esențial pentru atragerea mai multor utilizatori (rezolvând, astfel, și problemele de atracție la lectură a cetățenilor);

6) asigură o varietate de facilități. Fără facilități bibliotecile moderne nu pot deveni o destinație multiscop – internet, Wi-Fi, ePay, eGov ș.a., traininguri ca educația financiară; modul sănătos de viață, caracteristici care fac utilizarea bibliotecii atractivă;

7) sunt catalizatoare comunitare de revitalizare. Când punem toate ingredientele unei biblioteci moderne împreună, culminează cu o instituție publică a cărei influență se extinde mult dincolo de locația fizică. Bibliotecile sunt vizibile în viața civică, însuflă încrederea publicului în comunitățile / mahalalele lor și catalizează investiții suplimentare atât din sectorul public, cât și din cel privat. Puterea acestor instituții de a revitaliza comunitățile este recunoscută și o ilustrează multe exemple locale de apreciere și sprijin din partea fondatorilor și atenția filantropică privată.

Biblioteca este Spațiul Public Inteligent al comunității, spațiu cu posibilități

infinite de îmbunătățiri, un spațiu public unde există mereu idei noi, un spațiu de explorare, descoperiri și multe lecții noi de învățat.

Modernizarea bibliotecilor devine normalitate, acum, și pentru bibliotecile publice rurale, care sunt prinse într-un ciclu nesfârșit de restricții financiare. În aceste condiții e dificil să fii optimist – chiar dacă schimbările îți oferă mai multe speranțe decât probleme și pericole. Astăzi normalitate înseamnă să inovezi, să modernizezi. Viitorul nostru se datorează inovației și modernizării.

Cine nu vrea un viitor bun? Prezentul este doar acum, aici, și vă oferă șanse și oportunități... Prezentul suntem noi acum față în față. Viitorul este următorul pas pe care-l vom face după încheierea acestui eveniment.

Până atunci... start în viitor cu *Novateca!*

CONTEXT INTERNAȚIONAL ȘI PROVOCĂRI PENTRU POLITICA BIBLIOTECILOR CU PRIVIRE LA ÎMPRUMUTUL ELECTRONIC ÎN BIBLIOTECI

*Mariana HARJEVSCHI,
director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Abstract

The E-lending in the library has some key differences from traditional books lending. It is regulated by certain documents IFLA and the World Intellectual Property Organization (WIPO). The Book Industry Collaborative Council created a reference group for the lending right, which has produced a model of delivering e-books in libraries. The principles and rules applied in the West will be taken and in Moldova. This will greatly facilitate the users free access to electronic books.

Keywords: *books and electronic publications, e-lending regulation, the principles of providing electronic books, expanding access*

to libraries from the world and Republic of Moldova.

***

În dezvoltarea lor bibliotecile s-au confruntat cu diverse provocări. Poate cea mai actuală fiind cea cu privire la cărțile electronice și împrumutul acestora. Capacitatea firească de a procura cărți, dar într-un nou format (publicate în scop comercial) pentru colecțiile bibliotecii este limitată, reducând astfel rolul bibliotecii de a asigura libertatea de acces la cunoștințe, precum și uzurpând principiul confidențialității utilizatorilor, având în vede-

re natura accesului și distribuției de carte electronică.

Evaluând schimbări majore care au loc în editarea electronică (ePublishing), și provocările împrumutului electronic (eLending) cu care se confruntă bibliotecile din diferite regiuni geografice, IFLA a elaborat câteva documente importante ce analizează evoluțiile recente și consecințele produse de tehnologii – *E-Lending Background Paper* și *Principles for Library eLending*. Ambele oferă o imagine de ansamblu a problemelor legate de cărțile electronice disponibile prin intermediul bibliotecilor, precum și a mecanismului aplicat în diverse țări privind împrumutul acestora.

Conform cadrului de reglementare internațional (ex., art. 8 al *Tratatului Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) privind dreptul de autor*, 1996), împrumutul electronic nu reprezintă ceea ce este împrumutul tradițional. Conceptele juridice de bază sunt derivate din art. 6 al documentului menționat și specifică următoarele cu privire la dreptul de distribuție: „Autorii operelor literare și artistice beneficiază de dreptul exclusiv de a autoriza punerea la dispoziția publicului a originalului sau a exemplarelor operelor lor prin vânzare sau prin orice alt transfer de proprietate.” În continuare OMPI explică raționamentul dreptului de comunicare cu publicul: „Autorii operelor literare și artistice beneficiază de dreptul exclusiv de a autoriza orice comunicare către public a operelor lor prin mijloace cu fir sau fără fir, inclusiv punerea la dispoziția publicului a operelor lor, în așa fel încât oricine să poată avea acces la ele în locul și la momentul pe care îl alege în mod individual.”

În așa fel, împrumutul reprezintă o „distribuție” a unor obiecte tangibile „pentru o perioadă limitată de timp, și nu pentru un avantaj economic sau comercial direct sau indirect”, spre deosebire de „închiriere”. Conform legislației naționale, distribuția

reprezintă „punerea în circulație, prin vânzare sau prin orice alt mod de transmitere în proprietate, cu titlu oneros ori gratuit, a originalului ori a copiilor unei opere sau a unor obiecte ale drepturilor conexe, precum și oferirea publică a acestora”. Astfel, autorul unei opere are dreptul exclusiv de a autoriza punerea la dispoziția publicului a originalului și a copiilor operelor lor prin vânzare sau alt transfer de proprietate, iar acest drept poate fi epuizat la prima vânzare sau un alt fel de transfer de proprietate a originalului sau a unui exemplar al operei, cu autorizarea autorului. Împrumutul în cadrul bibliotecilor, care se realizează prin împrumut de comoditate, conform legislației Republicii Moldova nu este o excepție în acest sens. Epuizarea dreptului de distribuție a autorului este baza legală pentru biblioteci care oferă posibilitatea de a putea împrumuta cărți pentru utilizatorii lor.

Împrumutul electronic, în sistemul conceptual al legislației drepturilor de autor constituie o subactivitate din categoria de „comunicare către public sau punerea la dispoziția publicului”. Astfel, împrumutul electronic este definit ca „a face un obiect digital disponibil pentru utilizare pentru o perioadă limitată” de timp, și nu pentru un avantaj economic sau comercial direct sau indirect”, ceea ce presupune în mod practic acordarea accesului utilizatorilor la o operă pentru o perioadă de timp, după care accesul este refuzat, sau permisiunea utilizatorului să descarce o operă pe propriul echipament (PC, e-reader, tabletă, telefon etc.). În așa fel, spre deosebire de împrumutul cărților tipărite, care este o modalitate de distribuție, împrumutul electronic, este un serviciu on-line și nu își epuizează dreptul după prima comunicare sau punerea la dispoziție a operelor către public. Prin urmare, orice comunicare sau punere la dispoziție a publicului necesită consimțământul autorului.

În acest context, examinarea posibilității de împrumut electronic al cărților, poate

fi soluționată prin acordarea de licență. Licențierea rămâne modelul cel mai răspândit pe care și l-au asumat bibliotecile pentru furnizarea conținutului digital. Aceasta înseamnă că bibliotecile continuă să se confrunte cu diverse provocări, precum sunt termenele și condițiile de împrumut către utilizatori impuse prin contractele de licență, uneori neflexibile. Ca urmare, eforturile sunt în curs de desfășurare atât în bibliotecile publice, cât și în cele universitare.

În 2012, la inițiativa *Consiliului colaborativ pentru industria cărții* (Book Industry Collaborative Council) a fost creat Grupul de referință pentru drepturile de împrumut care a elaborat *Principiile unui model de furnizare a cărților electronice în bibliotecă* pentru a oferi recomandări în vederea împrumutului de cărți electronice, care au fost agreate ulterior de autori, editori și bibliotecari: bibliotecile trebuie să dețină un rol important în promovarea culturii lecturii; modelele privind furnizarea cărților electronice ar trebui să fie cât mai echitabile în plan comercial pentru toate părțile implicate; bibliotecile trebuie să dețină dreptul de a avea flexibilitate pentru o varietate de termeni de achiziție și reutilizare; industria cărții trebuie să ofere acces la titluri spre achiziționare sau de licențe pentru bibliotecă; autorii și editorii ar trebui să primească o remunerare echitabilă, inclusiv pentru fiecare carte electronică vândută către bibliotecă; bibliotecile trebuie să fie deschise să plătească prețuri echitabile și rezonabile pentru serviciile de distribuție a cărților electronice; toate modelele digitale ar trebui să susțină legea drepturilor de autor și un echilibru între asigurarea protecției drepturilor corespunzătoare și adecvate pentru autori și editori împotriva utilizării ilegale a muncii lor, precum și să permită bibliotecilor și patronilor acestora să se bucure de utilizarea rațională a titlurilor achiziționate. În final, industria cărților electronice ar trebui să ofere bibliotecilor

toată gama de dispozitive, în așa fel încât să faciliteze alegerea opțiunilor de formate pentru cartea electronică și a dispozitivelor pe care acestea sunt lecturate.

Asigurarea accesului utilizatorilor la cărțile electronice disponibile în comerț, rămâne a fi o dificultate, iar nevoia de impunere a unui angajament politic continuă. Refuzul de a oferi acces la cărțile electronice în bibliotecă subminează principiile fundamentale de acces la cunoștințe. Rolul social crucial jucat de bibliotecă în asigurarea realizării acestor principii trebuie să fie recunoscut. Colaborarea cu diverse edituri și alți deținători de drepturi sunt importante și pot conduce la un progres semnificativ în asigurarea accesului la cărțile electronice. Eforturile de a promova neutralitatea tehnologică, cum ar fi recunoașterea dreptului de epuizare digitală, trebuie să fie sprijinite.

Eforturile IFLA și ale altor organizații privind promovarea necesității unui tratat internațional cu privire la excepții și limitări pentru bibliotecă și arhive oferă un mijloc potențial de creștere a gradului de conștientizare a guvernelor privind furnizarea cărților electronice și a altor tipuri de conținut digital prin intermediul bibliotecilor, precum și de propunere a soluțiilor.

Acum, mai mult ca oricând, bibliotecile trebuie să pledeze în numele utilizatorilor și al comunităților lor pentru accesul universal la informații pentru toți, indiferent de format, de conținut sau de practicile comerciale restrictive.

Referințe bibliografice

1. ERJIU, E. Împrumutul de cărți la domiciliu în cadrul bibliotecilor. Reglementări juridice actuale. În: *BiblioPolis*. 2008, 2, 21-25.
2. *IFLA eLending Background Paper, 2014* [accesat 1.08.2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/files/assets/clm/publications/ifla-background-paper-e-lending-en.pdf>
3. *Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe (nr. 139 din 2.07.2010)*. În: *Monitorul Oficial*. 2010, 1 oct. 191-193/630.